

11:1410 Eylül 2012

Tarihte Kürtler ve Said Nursi'nin yorumu

Risale Haber-Haber Merkezi

Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Bingöl Üniversitesinin düzenlediği “Kimlik, Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Sempozyumu”nda bir tebliğ sundu. Prof. Akgündüz, tebliğinde geçmişte günümüze Kürtleri, Osmanlıyı ve Bediüzzaman Said Nursi'nin görüşlerini açıkladı.

OSMANLI TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE TARİHTE KÜRTLER

1-Ermeniler ile Kürtler aynı milletten yani aynı etnik kökenden mi geliyor?

Bu iddialar 1900'lü yılların başından beri ileri sürüle gelmiştir. Hatta 1919 yılında Paris'te başlayan Barış Konferansı'na Şerif Paşa'nın başkanlığında bir Kürt delegasyonu katılmıştır. Şerif Paşa, Paris Barış Konferansı'nı Kürtler lehinde etkilemek için bir dizi görüşme yaptı. Konferansta Ermenilerle Kürtleri İngilizler müstakil birer devlet kurmak için teşvik etmiş ve iki tarafın temsilcileri dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerinde bir Ermenistan ve Kürdistan kurulması konusunda anlaşmıştı. Kürt Şerif Paşa ile Ermeni temsilcisi Boğos Nubar Paşa arasında sağlanan mutabakat, din adamları ve halkın büyük tepkisi üzerine bozuldu. Hatta Şerif Paşa istifa etmek zorunda kaldı.

1985 Kürt-Ermeni bildirgesi bozulan ilk anlaşmanın bu sefer Marksist Kürtler eliyle imzalanması noktasında çok büyük ve özel bir anlam taşımaktadır.

Öncelikle Ermeni Boğos Paşa ile Kürt Şerif Paşa'nın bu manadaki ittifaklarına en önce karşı çıkanlar Kürt Aşiretleri olmuştur. Ermeniler Doğu Vilayetlerinde tamamen azınlıkta bulduklarından dolayı, ne keyfiyet ve de kemiyet itibariyle herhangi bir iddiada bulunamayacaklarından, Kürtleri kendi maksatları uğrunda kullanmak istemişlerdir. Kürtler namına hareket ettiğini iddia eden Şerif Paşa'yı kullanmışlardır.

Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan olup olmaması meselesine gelince, Kürtlerin Ermenilerle aynı ırktan değil, bilakis Araplarla aynı ırktan yani Sami ırkından gelmektedirler. Aksi görüşte olanlar, **Kürtler, Irak, İran, Türkiye ve Suriye'de yaşayan, Hint-Aryan kökenli olan halk olduğunu iddia etmektedirler.**

Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı CIA ve Paris Kürt Enstitüsü'nün tahminlerine göre dünya'daki Kürt nüfusu 14 milyonu bulmaktadır. Ayrıca eski SSCB ülkeleri ve Lübnan ile Kuveyt'te de Kürt toplulukları yer alır. Afganistan'da Kabil yakınlarındaki eski Kürt topluluğu bu ülkeyi 1970'lerdeki Afgan İç Savaşı sırasında terk etmiştir.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Kürtlerin Hz. Nuh'un Sam isimli oğlundan gelen Arapların da dahil olduğu Sami ırkından olma ihtimali daha büyüktür. Yoksa Yafes'in neslinden ve Ermeniler ile aynı kökten geldiği iddiası zayıf kalmaktadır. (1)

Şu andaki duruma gelince; Evvela, Doğu Anadolu’da ben Kürdüm diyenlerin önemli bir kısmı evlad-ı Resuldür yani Peygamber neslindedir. Buna bazı Alevi Kürdler de dâhildir. Bunların bir kısmı aslen -Karakeçili Aşireti gibi- Türk’türler. Bir kısmı Araptır. Elbette ki Kürt aslından gelenler de bulunmaktadır. Bediüzzaman şöyle der; Anadolu asırlarca hilafet merkezi olmasından dolayı, Anadolu’daki insanların tam olarak hangi ırktan geldiğini ancak ve ancak levh-i mahfuzu inceleyerek tesbit etmek mümkündür. (2) Bu konuda günümüzdeki Kürt meselesine de ışık tutacak olan Bediüzzaman’ın cevabını aynen veriyoruz:

“KÜRDLER VE İSLÂMİYET

Sebil-ür Reşad

17 Mart 1920

Sayı: 461

“...Bu hususda en ziyade söz söylemek salâhiyyetine haiz bulunan ve Kürdlerin salâbet-i diniye, necabet-i irkiye ve celâdet-i İslâmiyesini bihakkın temsil eden ve **“Dar-ül Hikmet’il İslâmiye”** azasından **Kürd eşraf ve mütehayyızanından bulunan fazıl-ı şehîr Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendi Hazretleri buyuruyorlar ki:**

Boğos Nubar ile Şerif Paşa arasında akdedilen mukaveleye en müskit ve belîğ cevap, vilayat-ı şarkiyede Kürd aşairi rüesası tarafından çekilen telgraflardır. **Kürdler camia-i İslâmiyeden ayrılmaya asla tahammül edemezler.** Bunun aksini iddia edenler mutlaka makasıd-ı mahsus tahtında hareket eden ve Kürdlük namına söz söylemeye selahiyettar olmayan beş on kişiden ibarettir.

Kürdler, İslâmiyet nam ve şerefini i’la için beşyüzbin (500.000) kişi feda etmişler ve makam-ı Hilafete olan sadakatlerini, îsar ettikleri kan ile bir kat daha te’yid eylemişlerdir.

Ma’hud muhtıranın esbab-ı tanzimine gelince: Ermeniler Vilâyat-ı Şarkiyede ekall-i- kalil derecesinde buldukları için; asla bir ekseriyet teminine ve ne kemiyeten, ne de keyfiyyeten Şarkî Anadolu’da iddia-yı temellüke muvaffak olamayacaklarını son zamanlarda anladılar.. Maksudlarına Kürdler namına hareket ettiğini iddia eden Şerif Paşayı alet etmeyi müsait ve muvafık buldular. Bu suretle Kürd ve Ermeni davası ortada kalmayacak ve Şarkî Anadoludaki iftirak âmâli mevki-i fiile çıkmış olacaktı.

İşte, bu gaye ile o ma’hud beyanname müştereken imzalandı ve Konferansa takdim olundu. **Ermeniler’in maksadı Kürdleri aldatmaktan başka bir şey olamaz.** Çünkü ileride Kürdlerin kemiyeten hal-i ekseriyette bulduklarını inkâr edemeseler bile, keyfiyyeten, yani ilmen, irfanen kendilerinden dûn oldukları bahanesiyle, Kürdleri bir millet-i tabie haline getirecekleri muhakkaktır. Buna ise, aklı başında olan hiçbir Kürd taraftar değillerdir. Zaten Kürdler bu beyannameye yalnız sözle değil, bilfiil muhalif oldukları isbat ediyorlar.

Kürdlük davası pek mânâsız bir iddiadır.. Çünkü herşeyden evvel Müslümandırlar.. Hem de salâbet-i diniyeyi taassub derecesine isal eden hakiki müslümanlardan... Binaenaleyh, Ermenilerle aynı ırktan bulunup bulunmadıkları meselesi, onları bir dakika bile işgal etmez.

إِسْلَامٌ، بِجَبِّ الْعَصَبِيَّةِ الْجَاهِلِيَّةِ، uhuvvet-i İslâmiyeye münafi olan kav-miyyet davasını men' eder.

Esasen bu, tarihe ait bir şeydir.. Kürdlerin asıl ve nesepleri ne olursa olsun, İslâm'dan iftiraka vicdan-ı millîleri asla müsaîd değildir. Bununla beraber, **Kürdlerin Arap kavm-i necibi ile ırken alâkadâr bulunduğu hakâik-i tarihiyedir.**

İslamiyyet, herhangi bir ırkın diğeri bir unsur-u İslâm aleyhine olarak menfî surette intibah hâsıl etmesini kabul edemez. Binaenaleyh, **Kürdleri Müslümanlıktan ayırmak isteyenler esasat-ı İslâmiyeye muhalif hareket ediyorlar. Fakat bunlar da kimlerdir? Bir iki kulüpte toplanan beş on kişiden ibaret!.. Hakiki Kürdler kimseyi kendilerine vekil-i müdafî' olarak kabul etmiyorlar. Onların vekili ve Kürdlük namına söz söyleyecek ancak Meclis-i Mebusan-ı Osmaniyedeki mebuslar olabilir.**

Kürdistan'a verilecek muhtariyetten bahsediliyor... **Kürdler, Ecnebî himayesinde bir muhtariyeti kabul etmektense, ölümü tercih ediyorlar.** Eğer Kürdlerin serbesti-i inkişafını düşünmek lazım gelirse; bunu Boğuş Nubar ile Şerif Paşa değil, **Devlet-i Aliye düşünür.**

Hülâsa: Kürdler bu hususta kimsenin tevassut ve müdahalesine muhtaç değildirler. Seyyid Abdülkadir Efendinin beyanat-ı ma'lumesine gelince: Bu hususta şimdilik bir şey söyleyemem. Bununla beraber, bu beyanatın tahrif edilip edilmediğini bilemiyorum". (3)

2-Güneydoğu'nun Osmanlı Devleti Tarafından Fethi: Çaldıran Zaferi Ve Getirdikleri

Osmanlı Devleti'nin Doğu Anadolu ile alakası, XV. yüzyıla kadar uzanır. Ancak bölgenin Osmanlı Devleti'ne ilhakı veya daha doğru bir tabirle iltihakı, 1514'de kazanılan Çaldıran Zaferi'nden sonradır.

Bilindiği gibi, Şah İsmail, İran'da kısa bir zamanda Safevî Devletini kurmuş ve Doğu'da hem Osmanlı Devleti için ve hem de âlem-i İslâm'ın birlik ve beraberliği için, hem siyasî ve hem de dinî açıdan tehlike arzeder hale gelmiştir. Şehzâde Selim, bu iki yönlü tehlikeyi henüz Trabzon Sancakbeği iken farketmiş ve babasını İstanbul'da ikaz dahi eylemişti. Fakat, II. Bâyezid, tedbir alamamanın yanında, Şi'îlerin tahrikiyle çıkarılan Şahkulu isyanını da önleyememişti. Anadolu'yu Şi'îleştirme hedefini güden ve her geçen gün bu hedefine daha da yaklaşan Şah İsmail, bir türlü durdurulamıyordu.

Nihâyet Yavuz Sultan Selim Padişah olunca, şuurlu âlim İbn-i Kemal'in de yerinde ikazlarıyla, hem İslâm birliğini bozan ve hem de Doğu'daki sünnî Kürt ve Türkmen aşiretlerini rahatsız eden Safevî tehlikesini bertaraf etmeye azmetti. Allah'ın yardımıyla 1514 tarihinde kazanılan Çaldıran Zaferi ile, Şah İsmail'in Anadolu üzerindeki siyasî ve dinî emellerine son verildi. Bu mühim zaferin kazanılmasında tamamen sünnî olan ve gazada Yavuz Selim'in yanında yer alan sünnî Kürt ve Türkmen aşiret beylerinin de büyük rolü vardı.

Anadolu'nun doğu cephesinin emniyete alınması ve buradaki müslümanların huzura kavuşturulması için, başta şarkın kapısı demek olan Diyarbekir olmak üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ve hatta Musul ve Kerkük civarının da Osmanlı Devleti'ne katılması gerekiyordu. Bu iş nasıl yapılmalıydı? Kılıçla ve savaş yoluyla bu mümkün değildi. Zira bunlar da hem müslüman ve hem de ehl-i sünnet vel-cemaat idiler. Bununla beraber, bu bölgenin kendi başına kalması, hem mahallî halkın güvenliği açısından tehlikeli ve hem de Osmanlı Devleti'nin de müslüman bir ülke olması; İslâm'ın kahramanca müdafaasını yapan böyle bir devlete itaat etmenin siyasî ve hukukî açıdan bir farklılık meydana getirmeyeceği ve hem de İslâm birliğinin teşekkülü gibi gayelerle münferiden hareket etmek lüzümsüzdu.

İşte bu hakikatı idrâk eden Kürt ve Türkmen Beyleri, istimâlet ile yani kendi meyil ve arzuları ile, Osmanlı Devleti'ne itaat etmenin zarureti anlamışlardır. Büyük âlim İdris-i Bitlisî tarafından Padişah'a yapılan telkinler neticesinde, Doğu ve Güneydoğu bölgesinin tamamı, bir iki ay içinde Osmanlı Devletine iltihâk etmişti. (4)

Osmanlı Devleti'nin değişmeyen siyasetinin kaynağı ve dayandığı hukukî temeli, İslâmiyetin getirdiği hükümlerdi. Osmanlı Devleti, Kur'an, sünnet, icma' ve kıyas yoluyla vaz' edilen hukukî hükümler yanında, İslâm hukukunun müsaade ettiği ölçüde her mahallin örf ve âdetlerine de hürmet gösteriyordu. Bu sebeple, Osmanlı Devleti'ne tâbi' olan bir müslüman beylik, dâhilde ve hâriçte, farklı bir sistemle karşılaşmıyordu. Mesela, Doğu'daki Kürt ve Türkmen Aşiretleri, Osmanlı Devleti'ne iltihak etmekle bir şey kaybetmemişlerdi; belki kazanmışlardı. İşte Osmanlıya bağlılığın sırrı burada yatıyordu.

Osmanlı Devleti sahip olduğu topraklar üzerinde, ırka ve maddî sömürüye dayanan bir ayırımı gitmiyordu. Zira topraklarının dahilinde bulunan her yer dar'ül-İslâm sayılıyor ve bütün müslüman ahali de bu ülkenin aslî vatandaşı kabul ediliyordu. Zaten Osmanlıyı Avrupa'dan ayıran en önemli hususiyet de buydu. Osmanlı topraklarında yaşayan insanların arasında düşünölebilecek en önemli farklılıklar, bazı örf âdetlere münhasırdı. Rengi ve şekli farklı olsa da, bütün müslüman Osmanlı ahalisi, yemede, içmede ve hatta giymede dahi aynı dinin esaslarına tabi' oldukları için, aralarında ihtilafa vesile olacak ciddî bir şey mevcut değildi. Mesela, müslüman Türklerle Kürtler arasında mevcut olan bazı ufak ve önemsiz farklılıklar dışında, aralarında dinî, ahlakî, kültürel ve coğrafî çok büyük a'zamî müşterekler vardı. Bu sebeple de, Doğu Anadolu'nun siyasî, dinî, kültürel ve idarî bütünlüğünü bozmak ve parçalamak maksadıyla içerde ve dışarıda yapılan faaliyetlerin, bölge halkı arasında müessir olması çok zordu. (5)

3-Kürt Ve Türkmen Beyleri Teker Teker Osmanlıya İtaat Ediyor

İşte bu müşterek bağları çok iyi idrâk eden mahallî aşiretler, çareyi Osmanlı Devleti'ne iltihak etmekte bulmuştu. Bunda Yavuz gibi;

"İhtilâf u tefrika endişesi,

Kûşe-i kabrimde dahi bîkarar eyler beni;

İttihadken savlet-i a'dâyı def'a çaremiz,

İttihad etmezse millet, dağıdar eyler beni..." (6)

diye haykıran şuurlu Osmanlı Padişahının da payı büyüktü. İsterseniz geliniz, şarkın kısa zamanda Osmanlı Devleti'ne iltihaklarının belgelerini beraber okuyalım.

Çaldıran Zaferini takib eden 1516 yılında, Yavuz Sultan Selim, kendisine Doğu Anadolu'nun fethedilmesini tavsiye eden meşhur âlim ve tarihçi İdris-i Bitlisî'ye, (7) Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin Osmanlı Devleti'ne ilhâkı için vazife veriyordu. Böylesine ehemmiyetli bir zamanda İslâm birliğinin zaruretine inanan başta Bitlis Hâkimi Şerefüddin Bey, Hizan Meliki Emir Davud, Hısn-ı Keyfâ Emiri Eyyubîlerden II. Halil, İmâdiye Hâkimi Sultan Hüseyin olmak üzere 25-30 tane Kürt beyi (ümerây-ı ekrâd), Osmanlı Devleti'ne itaat arzularını padişaha iletmişlerdi. Şah İsmail'in Diyarbakır muhasarası için gönderdiği orduyu on bin kişilik İdris-i Bitlisî kumandasındaki gönüllü birliklerle hezimete uğratan aynı beyler, bu hâdiseden önce Şî'îlerin Diyarbekir'i muhasara altına almaları üzere, Yavuz Sultan Selim'e şu tarihî arzayı, yardım talep etmek ve Osmanlı Devleti'ne itaat etmeden huzur bulamayacaklarını ifade etmek gayesiyle göndermişlerdi:

3.1-1-Kürt Beylerinin Yavuz'a Gönderdikleri Arıza (Dilekçe)

Molla İdris vasıtasıyla Doğu ve Güneydoğu'daki Kürt Beğleri tarafından Yavuz Sultân Selim'e gönderilen bu arzının sûretini, tarihçi Koca Müverrih'in Bedâyi' adlı eserindeki şekliyle hülâsaten naklediyoruz:

"KÜRT BEYLERİNİN YAVUZ SULTAN SELİM'E GÖNDERDİKLERİ ARIZA"

"Can ü gönülden İslâm Sultanı'na biat eyledik, İlhâdları zâhir olan Kızılbaşlar'dan teberrî eyledik. Kızılbaşların neşrettiği dalalet ve bid'atleri kaldırdık ve ehl-i sünnet mezhebi ve Şafi'î mezhebini icra eyledik. İslâm Sultanı'nın namı ile şeref bulduk ve hutbelerde dört halifenin ismini yâda başladık. Cihada gayret gösterdik ve İslâm Padişahı'nın yollarını bekledik. Duyduk ki, Padişah, Zülkadriye Eyaleti'ne gitmiş; bunun üzerine biz de Mevlana İdris-i Bitlisî'yi makamınıza gönderdik. Hepimizin arzusu şudur ki;

Bu muhlis ve size itaat eden bendelere yardım edesiniz. Bizim beldelerimiz Kızılbaş diyarına yakındır, komşudur ve hatta karışıktır. Nice yıllar bu mülhidler, bizim evlerimizi yıkmışlar ve bizimle savaşmışlardır. Sadece İslâm Sultanı'na muhabbet üzere olduğumuz için, bu inancı saf insanları o zâlimlerin zulümlerinden kurtarmayı merhametinizden bekliyoruz. Sizin inâyetleriniz olmazsa, biz kendi başımıza müstakil olarak bunlara karşı çıkamayız. **Zira Kürtler, ayrı ayrı kabile ve aşiret tarzında yaşamaktadırlar. Sadece Allah'ı bir bilip Muhammed ümmeti olduğumuzda ittifak halindeyiz. Diğer hususlarda birbirimize uymamız mümkün değildir. Sünnetullah böyle cârî olmuştur.** Ancak ümitvarız ki, Padişah'dan yardım olursa, Arap ve Acem Irak'ı ile Azerbeycan'dan o zâlimlerin elleri kesilir. Özellikle Diyarbekir ki, İran memleketlerinin fethinin kilidi ve Bayındırhân sultanlarının paytahtıdır, bir yıldır, Kızılbaş askerlerinin işgali altındadır ve 50.000'den fazla insan öldürmüşlerdir. Eğer padişahın yardımı bu müslümanlara yetişirse, hem uhrevî sevap ve hem de dünyevî faydalar elde edileceği muhakkaktır ve bütün müslümanlar da bundan yararlanacaktır. Bâki ferman yüce dergâhındır."(8)

Bu mektûb üzerine Konya Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa kumandasında ve İdris-i Bitlisî'nin manevî yardımlarıyla toplanan on bin kişilik gönüllüler ordusu, Şah İsmail'in Diyarbekir'i muhasara altına alan ordularını tarumâr eylemiştir. Bu mektubda, bizzat Kürt Beyleri, Kürt aşiretlerinin sosyal yapısına çok dikkat çekici bir üslupla işaret etmişlerdir. "**Ekrâd, muhtelif aşiret ve kabileler halinde yaşarlar. Sadece Allah'ı bir bilip Muhammed ümmeti olduklarında ittifak ederler. Diğer hususlarda birbirlerine uymazlar. Allah'ın kanunu böyle cari olmuştur**" şeklindeki ifade, asırlar sonra XX. asrın İdris-i Bitlisî'si olan Bediüzzaman tarafından özetle şöyle tekrar edilmektedir: (1910'larda Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmek isteyen Kürt aşiret reislerine hitaben diyor:)

"Altıyüz seneden beri tevhid bayrağını umum âleme karşı yücelten ve millî âdetlerini terkederek ihtiyarlanan bizim şanlı Türk pederlerimize, kuvvet ve cesaretimizi hediye edelim. Ona bedel, onların akıl ve ma'rifetinden istifade edeceğiz ve asaletimizi de göstereceğiz. Elhâsıl, Türkler bizim aklımız, biz onların kuvveti; hep beraber bir iyi insan oluruz. Dik başlılık etmeyeceğiz ve kendi başına hareket yapmayacağız. Bu azmimizle başka milletlere ibret dersi vereceğiz. İyi evlâd böyle olur... İttifakta kuvvet var, ittihadta hayat var, uhuvvette saadet var, hükümete itaate selâmet var. İttihadın sağlam ipine ve muhabbet şeridine sarılmak zaruridir." (9)

3.2-2-İdris-İ Bitlisî'nin Yavuz'a Gönderdiği Mektup

Diyarbakir'in Safevî Devleti'nin alınmasından sonra Kürt Beyleri arasındaki gayretlerini sürdüren büyük âlim İdris-i Bitlisî, bu faaliyetlerinin neticesinde kısa zamanda Doğu ve Güneydoğu'daki Kürt ve Türkmen Beylerinin Osmanlı Devleti'ne itaatlerini temin eylemiştir. Şimdi İdris-i Bitlisî tarafından Farsça olarak kaleme alınan bu istimâletnâme yani kendi arzu ve istekleriyle Osmanlıya tâbi olma belgesinin Türkçe özetini beraber dinleyelim:

"Mülk ve dinin maslahatlarının nizama girmesi, metin Sultanların tedbir ve tedvirine bağlıdır. Şark ve garbda adaletin tesisi, Acem ve Arapların mazlumlarının matlub ve meramlarının te'mini, İslâm Padişahının adaletine vâbestedir. Diyarbakir mükimlerinden bu muhlis bendeleri arzeder ki;

Bilâd-ı Ekrâd denilen Diyarbakir ve civardaki mazlum müslümanlar, Devlet-i aliyyenin hizmetine tâliptirler ve devlet ile din düşmanlarının şerlerinden sizin yardım ve merhametlerinizle masûn olmak ümidindedirler. Sizin Dâr'ül-Hilâfe yani İstanbul'a azimet haberiniz duyulduktan sonra buradaki bir kısım muhlis bendeler, Beylerbeyiniz Bıyıklı Mehmed Paşa'ya arz-ı itaat etmişlerdir. Hem mezkûr Beylerbeyi ve hem de bu hakir vasıtasıyla size bazı maruzâtlarını arz etmek istemektedirler.

Ba'zı insî şeytanların müdâhalesiye Kürt kabile ve aşiretleri, başlangıçta bir kısım ihtilâf ve ihtilallere ma'rûz kalmışlardır. Ancak Allah'ın lutf u inayetiyle bu menfilikler bertaraf edilmiştir. Ancak düşman durmamakta ve Kürt Beylerini isyana teşvik etmektedir. Bilâd-ı Ekrâd'ın Osmanlı Devleti'ne iltihakı, İstanbul'un fethi zaferini tamamlayacak derecede ehemmiyetlidir. Zira bu bölgenin ilhakıyla, bir taraftan Irak yani Bağdad ve Basra'nın yolları, diğer taraftan Azerbaycan yolları ve bir diğer taraftan da Haleb ve Şam yolları açılmış olacaktır.

Allah'ın yardımı pek yakındır.

Bende-i Ahkar ve Çaker-i Efkar İdris". (10)

Gerçekten bu büyük âlimin gayretiyle Doğu ve Güneydoğu vilâyetleri kısa bir zaman içerisinde Osmanlı Devleti'ne iltihâk etmiştir. Bütün bu gerçekler öğrenilince, bazı Avrupalı yazarlar ve Türkiye'deki bir kısım Kürtçü çevrelerin Osmanlı Devleti'nin doğuyu kılıçla kendine kattı ve fethetti tarzındaki iddiaları da ortada kalmaktadır.

3.3-3-Hizmetleri Karşılığında Yavuz'un İdris-İ Bitlisî'ye Verdiği Cevap Ve Taltif

İdris-i Bitlisî vasıtasıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kısa bir zaman içinde ve hem de yerli beğlerin istek ve arzularıyla Osmanlı Devleti'ne ilhak edildiğinin haberini alan Yavuz Sultan Selim, bu büyük âlimi taltif etmek üzere kendisine bir ferman gönderir. Mektubunun başında Diyarbekir Vilâyeti'nin sulh ile ve istimâlet yolu ile fethine vesile olduğu için İdris-i Bitlisî'ye teşekkür eder. Sonra da manevi takdirleri yanında ona gönderdiği bazı maddî hediyeleri zikreder. Osmanlı Devleti'ne kendi arzularıyla tâbi olan beylerin ve bunlara bağlı olan sancakların mikdarlarını ve tahrîrî bilgileri hazırlamasını emreder. Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'ya beyaz hükm-i şerifler gönderdiğini ve Osmanlı Devleti'ne bundan sonra da tâbi olacak olan bey olursa, gönderilen tuğralı beyaz kâğıtlar kullanılarak onlara berâtlarının yazılmasını emreder. Yani bugünün vilâyetleri ve hatta devletleri, kendi arzu ve istekleriyle ve hem de birer mektup ile Osmanlı Devleti'ne bağlanmaktadır. Devlete bağlanan beyler arasında ihtilaf ve ihtilal vuku bulmaması için gereken tedbirlerin alınmasını ve in'âm ve ihsanların da ona göre yapılmasını ister.

Mektubun sonuna doğru, Anadolu'yu Şi'ileştirmek isteyen Şah İsmail'in kendisine elçiler gönderdiğini, binbir türlü yağcılıklar yapıp sulh istediğini, ancak onun sözlerine ve islah olduğuna inanılmaması icabetiğini belirterek gerekli tedbirlerin ihmal edilmemesini emretmektedir.

4-BU GAYRETLERİN NETİCESİ NE OLDU?

Bu gayretlerin neticesinde, yıllar sürecektir harplerle elde edilemeyecek zaferlere ulaşıldı. Şark diye adlandırabileceğimiz ve bugün Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Musul ve Kerkük'den itibaren Kuzey Irak ve Haleb'i de içine alan Kuzey Suriye bölgelerinde yaşayan çok sayıda Arap, Türkmen ve Kürt aşiretleri Osmanlı Devleti'ne iltihâk etmiştir. Bu iltihâklardan ba'zılarını beraber görelim:

1) Kürt ve Türkmen beylerinden istimalet ile kendi meyil ve arzuları ile itaat eden 25'den fazla aşiretten ve reislerinden ba'zıları şunlardır:

- Bitlis Hâkimi Emir Şerefüddin;
- Hizan Meliki Emir Davud;
- Hısn-ı Keyfâ Emîri Melik Halid;
- İmadiye Hâkimi Sultan Hüseyin;

- Cezire Hâkimi Şah Ali Bey;

- Çemişgezek Hâkimi Melik Halil;

- Pertek Hâkimi Kasım Bey;

- Ayrıca Suran, Urmiye, Atak, Cizre, Eğil, Garzan, Palu, Siirt, Meyyafarakin, Sason, Sincar, Çermik, Malatya, Urfa, Besni, Harput, Mardin ve benzeri yerlerdeki aşiretler de arka arkaya Osmanlı Devleti'ne iltihâk etmişlerdir.(11)

2) Kürt ve Türkmen aşiretleri gibi, güneyde yer alan Arap aşiretleri de yine kendi irâdeleriyle Osmanlı Devleti'ne iltihâk etmişlerdir. Aralarında İbn-i Harkuş, İbn-i Said, Benî İbrahim, Benî Sâyim, Benî Atâ aşiretleri, Safed ve Gazze şeyhleri ile Haleb ileri gelenlerinin bulunduğu seçkin bir temsilciler heyetinin Yavuz'a takdim ettikleri ve aslı Topkapı Sarayı'nda bulunan şu itâ'at mektubu çok manidardır:

"Bizler, canlarımız, mallarımız, iyâlimiz ve dinimizin emniyeti için size itaati arzuluyoruz. İslâmı tatbik ve adâleti te'sis için sizin hakimiyetinizi zaruri görüyoruz."(12)

5-OSMANLI DEVLETİ DOĞUDA NASIL BİR İDARÎ NİZAM TESİS ETMİŞTİ?

Osmanlı Devleti'nin idarî yapısının temelini kaza, sancak ve eyâletler teşkil ediyordu. Ancak Osmanlı Devleti, mutlak bir merkezîyetçilikten tamamıyla uzak bir anlayışa sahipti ve idaresi altına aldığı bölge ve cemiyetleri, çeşitli özelliklerine göre farklı idare tarzlarına tabi tutuyordu. Yani eyalet ve sancakların İstanbul'a olan bağlarında ayrı ayrı statüler söz konusuydu. İşte Osmanlı Devleti, Çaldıran Zaferi'nden sonra Doğu Anadolu'da Diyarbakır merkez kabul edilerek Musul, Bitlis, Mardin ve Harput da dahil olmak üzere bütün Doğu Anadolu'da gayet geniş bir eyâlet meydana getirmişti. Kanunî Süleyman devrinde yeni bir düzenleme yapılarak Van'da ayrı bir eyâlet daha teşkil olundu. (13)

Doğu Anadolu'daki sancakları, idare tarzı açısından, her iki eyâlette de, üç ana guruba ayırmak mümkündü. Bunları kısaca özetlemekte yarar görüyoruz.

Birinci gurup, klasik Osmanlı Sancakları şeklindeydi. Yani Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde tatbik edilen idare usulu burada da cari idi. Sancakbeyleri doğrudan merkezden tayin olunurlardı ve herhangi bir imtiyaza sahip değillerdi. Bu sancaklar tımar sistemine dahildi. Diyarbakır ve Van eyaletlerindeki bu tür sancaklar, umumiyetle aşiret yapısı kuvvetli olmayan yerlerde teşkil edilmiştir. Diyarbakır Eyâleti'nde merkez Amid, Harput, Hasankeyf, Akçakale, Sincar, Zaho, Ergani ve Çemişgezek sancakları ile Van Eyaleti'ndeki Erciş ve Adilcevaz sancakları, bu tür sancakların başlıca örneklerini teşkil ederler.

İkinci gurup, Yurtluk ve Ocaklık tarzındaki sancaklardır. Fetih esnasında bazı beylere hizmet ve itaatleri karşılığında, devamlı olarak sancak ve has şeklinde tevcih edilmiştir. Bunlara Ekrâd Sancakları da denir. Bunlar klasik Osmanlı sancaklarından farklıdır. Zira sancakların idaresi genellikle bölgeye eskiden beri hâkim olagelen nüfuzlu, eski mahallî beyler ve hânedanlara terk edilmiştir. Hayat boyu sancakbeyi olan bu idareciler vefat ettiğinde, yerlerine oğulları veya diğer yakınlardan biri geçmektedir. Devlete ihânet ettikleri takdirde

değiştirilebilmektedirler. Seferde Beylerbeyi'nin hizmetine girmekle mükellefdirler ve bu memleketlere merkezden kadı tayin edilir. Arazileri tımar nizamına tabi'dir. İmtiyazlı sancaklar da diyebileceğimiz bu sancaklardan Diyarbekir Eyaleti'ne bağlı 13 ve Van Eyaletine bağlı olarak da 9 adet mevcut idi. Çermik, Pertek, Kulp, Mihrani, Siirt ve Atak Diyarbekir'e bağlı bu tür sancaklardandırlar. Müküs ve Bargiri de Van'a bağlı bu tür sancaklardandırlar.

Üçüncü gurup ise, Hükümet adı verilen sancaklardır. Bunların idâresi, fetih esnâsında gösterdikleri hizmetlerden dolayı tamamen yerli beylere terkedilmiştir. Sancakbeylerinin tayinine merkezî idare asla karışmaz ve ellerine verilen ahidnâmeler gereğince, bunlar azl ve nasb edilemezler. Arazisinde tımar nizamı cari değildir. Dahilde tamamen müstakil olan bu bölgeler, hariçte yani askeri ve siyasi alanda bölgedeki Osmanlı beylerbeyine tabidirler. Diyarbekir eyaletinde Hazzo, Cizre, Eğil, Tercil, Palu ve Genç sancakları; Van Eyaletinde ise, Bitlis, Hizan, Hakkari ve Mahmudi sancakları bu mahiyette Osmanlı Sancaklarıdır.(14)

Kısaca özetlediğimiz bu sistem, daha ziyade Doğu Anadolu'da uygulanagelmiştir. Sebebi bu bölgede daha önce müstakil veya İran'a bağlı beylerin fetih esnasında Osmanlı Devleti'ne sadakat göstermeleri ve en önemlisi de, hem itikadî açıdan ve hem de amelî açıdan, Osmanlı Devleti ile aralarında herhangi bir farkın bulunmamasıdır. Başlangıçta hizmet ve sadakat karşılığı verilen bu sancakların durumu, daha sonra ailelerin tasarrufuna bırakılmış ve Tanzimat dönemine yani 1840'lara kadar bu hal aynen devam etmiştir.

5-OSMANLI DEVLETİ'NİN SON ZAMANLARINDA MEYDANA GELEN BÖLÜCÜLÜK HAREKETLERİ VE BÖLÜCÜ ÖRGÜTLER

Manevî kardeşlik üzerine kurulmuş olan Anadolu birliği, Güneydoğu'da da en az üç yüz sene tesirini icrâ etmiştir. Ancak hem iktisadî şartların ağırlığı ve hem de dış güçlerin Osmanlı Devleti'ni yıkmak gayesiyle şark meselesini ortaya çıkarmak istemeleri, XIX. yüzyılın başından itibaren Şark'ta bazı kıpırdanmalara yol açmıştır. Tarihden ibret alınabilmesi için bu hadiseleri birer paragrafla özetlemek istiyoruz:

5.1-1-İlk Olaylar

Doğudaki olayların ilki, 1806 yılında şu anda Irak sınırları içinde yer alan Süleymaniye şehrine tayin edilen bir vali yüzünden çıkmıştır. Bunu, 1812, 1820, 1834, 1835, 1839, 1842 ve nihâyet bir sürü olaydan sonra 1880'deki Şeyh Ubeydullah'ın Şemdinli'de başlattığı hareket ile 1879 tarihinde Emin Ali Bedirhan'ın başlattığı isyânla sona erer. (15) Burada Şeyh Ubeydullah'ın oğulları Seyit Abdülkadir'in ve Seyit Abdullah'ın da sonradan bir kısım bölücü hareketlere katıldıklarını ve hatta Kürt Te'âlî Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldıklarını hatırlatalım. Bu isyanların sebepleri, ekonomik, siyâsî ve sosyaldir; dinî değildir.

5.2-2-İkinci Abdülhamid Ve Hamidiye Alayları

Çoğu basit sebeplerle başlayan Doğu'daki isyanların Osmanlı Devleti'ni yıkmayı hedefleyen dış güçler tarafından tahrik edildiğinin II. Abdülhamid farkına varmıştır. Gerçekten İngiltere bütün istihbârât gücüyle 1806 yılından itibaren bölgede

faaliyete başlamıştır. Bütün hedef, Ermenilere ve Kürtlere birer kukla devlet kurdurtmaktır.1918'de Irak'ta Şeyh Mahmud'a kurdurttukları kukla devlet de bu maksada matuftur. Rusya'nın bu bölgedeki yıkıcı faaliyetleri fiilen 1805 yılında başlamıştır. Bu bölgelere atadığı konsoloslar, fiilen birer casus gibi çalışmışlardır.1880'deki Rum isyanı tamamen Rusların tahriki ile başlamıştır.Bu arada Fransa, Amerika, İran ve özellikle Musevilerin de yıkıcı rolleri mevcuttur.Bölgenin her şehrinde birer istihbârât merkezi gibi özel okullar açmaları ve hem Ermeni hem de Kürt isyancıları buralarda eğitip korumaları, bu tahrik edici faaliyetlerin başında gelmektedir.(16)

Dış güçlerin bu bölücü hareketlerini gören II. Abdülhamid, çareyi İslâm kardeşliğini bölgede takviye etmekte bulmuştur. Bu gaye ile 1891 tarihli Nizâm-nâmeye göre, Şark'ta Osmanlı Devleti'nin İslâm kardeşliği politikasını müslüman halka anlatmak; Ermenilerin oyunlarına gelmemek; merkezî otoriteyi tekrar temin etmek ve o bölgedeki insanları gönüllü vatan müdafileri olarak istihdam etmek gayeleriyle Hamidiye Alayları denilen mahallî askerî kuvvetleri tesis ve teşkil eylemiştir.(17) Hamidiye alayları ile takviye edilen İslâm Birliği, I. Dünya Savaşına kadar ve hatta 1925 tarihinde başlayan Şeyh Said isyânına kadar tesirini icrâ etmiştir.

5.3-3-Osmanlı Devleti'nin Son Zamanlarında Kurulan Kürt Cemiyetleri Ve Bediüzzaman'ın Gayretleri

Şunu önemle hatırlatalım ki, Kürt Cemiyetlerinin kurulması veya bölücülük gayesiyle kürçülük hareketlerinin başlaması, hep Ermeni cemiyetlerinin kurulması ve Ermeni hareketleriyle başbaşa yürümüştür.Bunun en önemli sebebi, her ikisini de tahrik edenlerin dış güçler olmasıdır.Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve yıkılma çanlarının çalmaya başladığı günlerde, yerden mantar biter gibi bölücü dernekler türemiştir.

Bunlara misal olarak 2 Ekim 1908 yılında kurulan Kürt Te'âvün Ve Terakkî Cemiyeti'dir.1912 yılında zararlı ve bölücü davranışlarından dolayı kapatılmıştır.(18)

Bir diğer önemli dernek de Kürdistan Te'âlî Cemiyeti'dir.1918 yılının Mayıs ayında eski isyancılardan Seyit Abdülkadir'in (19) başkanlığında kurulmuştur.Bir diğer isyancı Emin Ali Bedirhan ve başkanın kardeşi Seyit Abdullah kurucular arasında yer almaktadır.Jin ve Kürdistan isimli yayın organları vardır. (20)

Bütün bu bölücü örgütlenmeler karşısında, Doğu'da yaşayan insanları müslüman Türklerle beraber Kuvay-ı Milliye saflarında cihâda teşvik eden İslâm kardeşliği ruhu vardır ve bu ruhu Doğu ve Güneydoğu'da neşreden büyük allâmeler mevcuttur.

Bir kısım araştırmacılar, Bediüzzaman'ın Cumhuriyetten önceki yıllarda Said-i Kürdî ünvanını kullandığını da ileri sürerek, onun Doğu'da bir Kürt devleti kurmak gayesiyle 1918'de tesis edilen *Kürt Te'âlî Cemiyetinin* üyesi olduğunu ve bölücü faaliyetlerde bulunduğunu iddia ediyorlar. *Halbuki*, Kürt Te'âlî Cemiyeti'nin reisi olan Seyyid Abdülkadir'den gelen teklife Bediüzzaman'ın verdiği şu cevap, meseleyi kökünden halletmekte ve günümüz için de bir ibret dersi olmaktadır:

"Allah u Zülcelâl Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de "Öyle bir kavim getireceğim ki, onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever buyurmuştur. Ben de bu beyan-ı ilahî karşısında düşündüm.Bu kavmin, bin yıldan beri âlem-i islamın bayraktarlığını yapan Türk Milleti olduğunu anladım.Bu kahraman millete hizmet yerine ve 450 milyon (o zamanki islam âleminin nüfusu) kardeş bedeline, birkaç akılsız kavmiyetçi (bir kısım kürtçü) kimsenin peşinden gitmem".(21)

Kendisini Kürtçülükle itham edenlere ise, şu tarihî cevabı vermiştir: "İsmim Said Nursi iken, her tekrarında Said Kürdî ve bu Kürt diye beni öyle yâd ediyorlar. Bununla hem ahiret kardeşlerimin millî duygularını menfî yönde etkilemeye ve hem de mahkemede aleyhime kullanmaya çalışıyorlar".(22)

5.4-4-Kuvay-ı Milliyeyi Arkadan Vurma Gayretleri

Amerika Birleşik Devletleri başkanı Wilson'un 14 madde halinde neşrettiği ve "Wilson Prensipleri" diye bilinen bildirisi, Ermeni ve Kürt ayrılıkçılara ümit veriyordu. Bunun tesirleri, 25 Haziran 1919'da yapılan Paris konferansında görüldü.İngiliz Başbakanı Lord Curzon'un özel gayretleriyle ve Seyit Abdülkadir'in sinsi planlarıyla Wilson'un teklifine bu konferansda hayat verilmek istendi.Arzu edilen müstakil bir Kürdistan ve Ermenistan kurulmasıydı.

10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Andlaşması ise, Batılıların planlarını açıkça ortaya koyuyordu. Buna göre, Kürdistan ve Ermenistan'ın sınırları çizilmişti. Dindar Kürtler ve İslâm'ın bayraktarı olan müslüman Türkler, vatanı düşman işgalinden kurtarmak için cephelerde cihâd ederken, 20 Aralık 1920 günü Kürt Şerif Paşa ile Ermeni Bogos Nubar Paşa, bir ihânet bildirisini ilan ediyor-lardı. 23 Aralık 1920'de o günlerde İstanbul'da fırtınalar gibi esen Bediüzzaman, günümüzde Ermenilerin maşa olarak kullandıkları PKK'nın ve onun hâin destekçilerinin dahi ders alacağı şekilde, Güneydoğu'daki yaranın ilacına şöyle parmak basıyordu:

"Bogos Nubar Paşa ile Şerif Paşa'nın akdettikleri sözleşmeye en sert ve ciddi cevap, müslüman kürtlerin aleyhinde çektikleri telgraflardır. Böyle bir sözleşmenin tanzim sebebi şudur: Ermeniler bu bölgede az ve güçsüzdürler. Muvaffak olamayacaklarını anlayınca Kürtlerle birlikte ve onlar adına hareket etmeye başlamışlardır. Ermenilerin maksadı, Kürtleri aldatmaktır.Çünkü ileride Kürtleri kendilerine tabi bir millet haline getireceklerdir.Buna ise, akli başında hiç bir Kürt razı olmaz.Kürtlük davası, pek manasız bir iddiadır.Zira herşeyden evvel müslümandırlar. Bu yüzden Ermenilerle aynı ırktan olup olmaması müslüman bir Kürdü bir an bile meşgul edemez. Zira İslâmiyet ırkçılığı kesip atmıştır".(23)

Bu makalede söylenenler, bugün için de aynen geçerlidir. Maalesef İslâmiyetten uzak kalan bazı Kürtler, Ermenilerle aynı ırktan gelmekle iftihar edecek kadar manen tefessüh etmişlerdir. Ve yine ASALA ile istediğini elde edemeyen Ermeniler, şimdi dinden uzak bazı Kürtleri maşa olarak kullanmaktadır.Şuurlu ve müslüman Kürt kardeşlerimizin, bu oyuna gelmemeleri icabetmektedir.

5.5-5-Cumhuriyetin Kurulması Ve Şeyh Said İsyanı

Cumhuriyet kuruldu. Kuvay-ı Milliye ruhunun yeşermesine, orduları sevk ve idare eden komutanlar kadar, manevî orduları sevk ve idare eden din âlimleri de destek verdiler. Ancak yeni kurulan Devleti'n reçetesi dininden ve tarihinden farklı yazıldı. Başta söylediğimiz gibi, Güneydoğu meselesinin bu boyutlara gelmesinde, dinden uzak milliyet görüşünü esas alan ve Cumhuriyetin ilk yıllarında tatbik olunan sosyal hayattan dini dışlayan politikanın, tahminlerin ötesinde bir tesiri bulunmaktadır.

İşte bu manevî havanın perişanlığından sonra ortaya çıkan ilk patlak, Şeyh Said isyânı olmuştur.Şeyh Said, aslında âlim ve dindar bir insandır.Ancak usulü yanlıştır.Zira İslâm dininde tahrip ve anarşi yoktur; tamir ve ıslah vardır.

Şeyh Said, o zamanın mühim âlimlerinden ve Şark'ta sözü geçerli meşhur simalarından olan Bediüzzaman Said Nursi'den yardım istedi. Aracı olarak gelen Kör Hüseyin Paşa ve on aşiret reisini geri çevirdi ve yazılı olarak da biraz sonra zikredeceğimiz mektubu Şeyh Said'e gönderdi.Ayrıca bu yolun meşru yol olmadığını belirtti.

Bediüzzaman'la alakalı yanlış tesbit ve yorumlardan biri de, özellikle resmî yayınlarda, onun *Şeyh Said* ile karıştırılması veya en azından Şeyh Said isyanına destek vermiş olduğunun yayılmasıdır. Maalesef gerçekte uzaktan yakından alakası olmayan bu tesbit, güvenlik raporlarına yazıldığı gibi, vatanperver ilim adamlarının zihinlerine de yer etmiş durumdadır.Şeyh Said'in Bediüzzaman gibi bir dahiyi yanına almak isteği doğrudur; ancak bu büyük âlimin mezkûr teklif karşısında takındığı tavır, kasden yanlış aksettirilmiştir. Buyurun, Şeyh Said'e olan cevabını beraber okuyalım:

"Türk Milleti, asırlardan beri İslamiyetin bayraktarlığını yapmıştır. Çok veliler yetiştirmiş ve şehitler vermiştir.Böyle bir milletin torunlarına kılıç çekilmez.Biz müslümanız, onlarla kardeşiz, kardeşi kardeşle çarpıştırmayınız. Bu şer'an câiz değildir. Kılıç, haricî düşmana karşı çekilir.Dâhilde kılıç kullanılmaz.Bu zamanda yegâne kurtuluş çaremiz, Kur'an ve iman hakikatlarıyla tenvir ve irşâd etmektir.En büyük düşmanımız olan cehaleti izale etmektir.Teşebbüsünüzden vazgeçiniz.Zira akîm aklır.Bir kaç cani yüzünden binlerce kadın ve erkekler telef olabilir".(24)

Yaptığınız mücadele kardeşi kardeşe öldürtmektir ve neticesiz kalacaktır. Çünkü Türk-Kürt birdir, kardeşir. Türk Milleti bin senedir İslâmiyete bayraktarlık etmiş, dini uğrunda milyonlarca şehit vermiştir. Binaanaleyh kahraman ve fedâkâr İslâm müdafilerinin torunlarına, Türk milletine kılıç çekilmez ve ben de çekmem." (25)

6-OSMANLI MODELİ AMMA OSMANLI DEVLETİ DOĞUDA NASIL BİR İDARİ NİZAM TESİS ETMİŞTİ?

Hükümetin, Kürt sorununun çözümüne ilişkin yürüttüğü "Demokratik Açılım" çalışmasını desteklediklerini söyleyen Paris Kürt Enstitüsü Başkanı Nezan, "*Çözümü en uygun model Osmanlı modeli*" dedi... Ancak açıkladığı Osmanlı Modeli değil belki bölücü bir model. Maalesef Türkiye'de Osmanlı Modeli hem Kürtçüler ve hem de aşırı Türkçüler tarafından yanlış yorumlanıyor. Nasıl mı? İnceleyelim:

Evvela: Osmanlı Devleti'nin idarî yapısının temelini kaza, sancak ve eyâletler teşkil ediyordu. Ancak Osmanlı Devleti, mutlak bir merkezîyetçilikten tamamıyla uzak bir anlayışa sahipti ve idaresi altına aldığı bölge ve cemiyetleri, çeşitli özelliklerine göre farklı idare tarzlarına tabi tutuyordu. Yani eyalet ve sancakların İstanbul'a olan bağlarında ayrı ayrı statüler söz konusuydu. İşte Osmanlı Devleti, Çaldıran Zaferi'nden sonra Doğu Anadolu'da Diyarbakir merkez kabul edilerek Musul, Bitlis, Mardin ve Harput da dâhil olmak üzere bütün Doğu Anadolu'da gayet geniş bir eyâlet meydana getirmişti. Kanunî Süleyman devrinde yeni bir düzenleme yapılarak Van'da ayrı bir eyâlet daha teşkil olundu.(26)

İkincisi; Kürtçülerin yanlış yorumladıkları ikinci ve üçüncü kısım sancakların durumudur ve özellikle de üçüncü kısma ait yorumları tamamen yanlıştır. Öncelikle şunu ifade edelim ki, yukarıda verilen bilgiden anlaşıldığı gibi, ikinci ve üçüncü kısımdaki sancaklar Diyarbakir Eyaletinin sadece % 20'sini bile teşkil etmiyordu. Üçüncü kısım ise sadece % 3'ü bile değildi. Nitekim bu manadaki sancaklar, Bitlis ve Hakkâri hariç, bugün bile birer kaza durumundadırlar. İkinci önemli nokta burada uygulanmayan sadece Kanun-ı Osmanî tabir edilen mahalli konulara ve özellikle de belediyeye ait kanunlardır. Genel hukuk sisteminde yani İslam Hukuku konusunda tamamen devlete bağlıdırlar ve kadılar devlet tarafından tayin edilirler. Elimizde bu beyler ile alakalı beratlar mevcuttur. Bunu okuyan her tarihçi bunu rahatlıkla anlayabilir.

Üçüncüsü; Aşırı Türkçülerin yanlış yorumlarıdır. Onlar da bunların Kanun-ı Osmanî dışında tutulmalarını ve yerel idareye ait bazı yetkilerde müstakillik tanınmasını, tamamen bağımsızlık manasında bir istiklal diye anlamışlardır. Hâlbuki Kanun-ı Osmanî sadece % 15'i bile bulmayan bazı mali, idari ve askeri konulara aittir. Asıl hukuk sistemi şer'-i şerif tabir edilen İslam hukukudur. Bu grup da öylesine aşırılık içindedir ki, benim Diyarbakir Eyaleti Kanunları ile alakalı tebliğimi anlayamadıklarından dolayı neşretmeyecek kadar cahilce ve kabaca davranmışlardır.

7-SONUÇ

7.1-1-Müslüman Bir İnsan Müslüman Bir Toplumda Azınlık Olamaz; Bizim İnançımıza Göre Azınlık Olmanın Kriteri Dindir

Biz, yani Doğusuyla Batısıyla Anadolu'nun bütün bölgelerinde asırlardır beraber yaşayan insanlar, % 99 nisbetinde müslümanlarız. Devletimiz laik olsa da, fert olarak bizler müslümanız. Devletimizin bir zamanlar beynini teşkil eden beyinler, altmış yetmiş senedir aksini iddia etseler de, bizim hissiyatımızı, bizim duygularımızı, bizim arzularımızı, bizim fikirlerimizi, hülâsa kalbimizi, aklımızı ve nefsimizi te'siri altında tutan bir unsur vardır ki, o da dindir. İşte biz, herşeyimize hâkim olan dinimize göre, kimin bize kardeş, kimin bize yabancı, kimin bu ülkede asıl vatandaş ve kimin azınlık olduğuna karar veririz.

Batılıların ve İslâm düşmanlarının Doğu ve Güneydoğu'daki olayları tahrik için kullandıkları en önemli silah olan azınlık fikrine, en öldürücü darbe, ancak ve ancak din ve İslâmiyetle verilebilir. Zira İslâma göre, dünyada gerçek anlamda iki ayrı vatan vardır;

Birincisi, dar'ül-İslâm yani müslümanların yaşadığı ve hâkim olduğu ülkelerdir ki, bu topraklarda birden fazla hâkim müslüman devletin bulunması asla zarar vermez.

İkincisi, gayr-i müslimlerin hâkim olduğu dar'ül-küfr. Bin senedir dar'ül-İslâm olan ve kıyamete kadar da inşaallah öyle kalacak olan Anadolu insanının inancına yani İslâma göre, kardeşi ve hatta babası da olsa, Türk de olsa, Acem de olsa, eğer gayr-i müslim ise, o bu ülkede azınlıktır. Eski tabirle zimmîdir ve İslâm ülkesinin asla asıl vatandaşı ve hâkimi olamaz. Ancak müslüman olan herkes, ister Türk, ister Acem ve ister Arap olsun, bu ülkenin asıl vatandaşdır. Kavmiyet farklılığı, asla azınlık manasını gündeme getirmez. İşte bu ruhu ve fikri, devlet siyâsetinde ve ahâlisinin vicdan-ı âmmesinde hâkim kılan Osmanlı Devletinde müslüman olan herkes, kendisini bu devletin aslî vatandaşı kabul etmekte ve bunun için Türk, Kürt, Arap veya Acem olmak bir mana ifade etmemektedir. Yaşanan bir hâdiseyi yaşayanın dilinden aktaralım:

“Geçenlerde Bosna-Hersek’den gelen bir ilim adamı ile İstanbul’u dolaşırken, milliyetler mevzuuna sıra gelmiş ve Türklükten-Boşnaklıktan mesele açılmıştı. Bin sene âlem-i İslâm’ın bayraktarlığını ifa eden Türk Milletine olan takdirlerini ifade etmekle beraber, müşterek olduğumuz çok önemli bir değerden bahsettiler. Ben neyi kasdettiklerini anladıysam da, kendilerinden duymak istedim ve cevap manıdardı: "Siz İslâm’ın bahadır kahramanı Türklersiniz. Biz de Boşnak veya Arnavuduz. Ancak hepimiz de müslüman ve Osmanlıyız. Osmanlıya ait şerefler, sadece size değil bütün âlem-i İslâma aittir". Dikkat ederseniz, şu anda Boşnakların tek umudu ağabey gibi gördükleri Türk Milletidir.”

İşte Osmanlı bu sırrı çözmüştür. Bu hakikatı teyid eden Muhammed Abdüh’ün (27) şu sözleri çok manıdardır: "(Abdülhamid’e sunduğu bir raporda Osmanlı eğitim sistemi üzerinde dururken diyor:) *Bu kitaplar, bütün Osmanlılara dağıtılacaktır. Yani Osmanlı Araplara Arapça, Osmanlı Türklere Türkçe ve diğer milletten Osmanlılara da kendi lisanlarından takdim edilecektir.*" Yetişen yeni neslin "*akîdede müslüman ve şahsiyette Osmanlı*" olarak kalmasını müdafaaeden Abdüh, Osmanlı devleti hakkındaki kanaatlerini de şöyle özetlemektedir: "*Müslümanlardan her kalb sahibi bilir ki, Osmanlı Devleti'nin muhafazasına çalışmak, Allah'a ve Peygamberine imandan sonra imanın üçüncü rüknüdür. Zira Osmanlı Devleti, dini tam manasıyla ve bütün gücüyle omuzuna yüklemiş bulunan İslâm'ın tek güçlü devletidir. Ondan başka dini koruyacak devlet mevcut değildir. Ben, Allah'a hamdolsun, bu akîde üzerindiyim ve inşaallah böyle yaşar ve ölürüm.*" (28)

İşte Güneydoğu'daki insanlarımıza öylesine bir terbiye ve öylesine bir eğitim verilmelidir ki, bu müslüman milletin ordusunu ve devletini kendi devleti ve ordusu saysın. Farklı görmesin. Bunu temin edecek olan dindir ve bunu sağlayacak eğitim de dinî eğitimidir.

Bu fikrin, Türklüğü unutturduğu ve Osmanlı Devleti'nin çökmesine sebep olduğu şeklindeki itiraz, kesinlikle yerinde değildir. Bu ruhdur ki, milyonlarca kilometrekarelik Osmanlı Ülkesinde yaşayan insanları, huzur içinde asırlarca beraber ve gönül huzuru içinde yaşatmıştır. Bu ruhun eksikliğidir ki, Doğu ve Güneydoğudaki bir avuç insan, altmış yıldır şer kuvvetlere alet olmaktan kurtarılamamıştır. Ayrıca mevcut olan birlik ve beraberliğin temelinde de, yine eskiden kalma iman ve İslâm bağı bulunmaktadır. Bu ruhun tesiriyle Osmanlıya bağlanan müslümanlar ve bu arada şarkın imanlı ahâlisi, asırlarca İslâma

bayraktarlık yapan Türk milletine, İslâm'ın kahramanı ve müslümanların ağabeyisi olarak bakmışlardır. Bunun bazı müşahhas misallerini biraz sonra tarihî belgeleriyle ortaya koyacağız. Bu hakikatı, Doğu Anadolu'nun bağrından çıkan ve büyük bir İslâm âlimi olan Bedüzzaman şöyle dile getirmektedir:

"Allahu Zülcelal Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de "Öyle bir kavim getireceğim ki, onlar Allah'ı severler. Allah da onları sever" buyurmuştur. Ben de bu beyân-ı ilahî karşısında düşündüm. Bu kavmin bin yıldan beri âlem-i İslâm'ın bayraktarlığını yapan Türk Milleti olduğunu anladım. Bu kahraman millete hizmet yerine ve dört yüz elli milyon (o zamanki âlem-i İslâm'ın nüfusu) kardeş bedeline, bir kaç akılsız kavmiyetçi (bir kısım kürtçüleri kastediyor) kimsenin peşinden gitmem.(29) " Gerçek Türklük ve Türkçülüğün, İslâm'ın içinde eriyen Türklük olduğunu ifade eden büyük alim, bu manada diğer milletlerin Türklere bakış tarzını da şöyle dile getiriyor: *"İslâmiyet milliyetinden çıkmak isteyen adamları Türk bilmiyoruz, Türk perdesi altına girmiş Frenk telakki ediyoruz. Çünkü, yüzbin defa Türkçüyüz deyip dava etseler, ehl-i hakikatı kandıramazlar. Zira fiilleri ve hareketleri, onların davalarını tekzip ediyor ve yalanlıyor." (30)*

O halde müslüman bir ülkede yaşayan insanlar arasında azınlık-çoğunluk ayırımı asla yapılamaz. Bu ayırım müslümanlar için, ancak gayr-ı müslimler mesela Ermeniler açısından mümkün ve geçerlidir.

7.2-2-İrkçılık, Başkasını Yutmakla Beslenen Bir Frenk İletidir

Doğu Anadolu halkı ile Anadolu'nun diğer bölgelerindeki insanları birbirine bağlayan bağ, kuru bir ırkçılık değildir. Zira kuru bir ırkçılık fikri, Avrupa tarafından İslâm âlemini ve özellikle Osmanlı Devleti'ni parçalamak için içimize bir Frenk illeti olarak atılmıştır. Bütün tehlikeleri ve zararları ile beraber bu hastalıklı ve parçalıyıcı fikir, gayet zevkli ve cezbedici olduğundan, her milletaz çok buna kendini kaptırmıştır. Emeviler devrinde İslâm âlemine büyük zarar veren; II.Meşrutiyet'in başında kulüpler şeklinde Osmanlıyı bölen ve I. Dünya Harbinde Osmanlıya karşı düşmandan daha tehlikeli bir silah olarak kullanılan ırkçılık fikri, şimdi de, Doğu'da İslâm kardeşliğine karşı kullanılmak istenmektedir. I. Dünya Harbi'nde ırkçılık illetine tutulup Osmanlıyı yarı yolda bırakanlar, huzur bulamadıkları gibi, bugün de İslâm'ın en kuvvetli kalesi olan Türk devletini yıkıp yerine kukla devlet kurmak isteyenler de, aynı âkıbete çarpılacaklarından habersiz görülmektedirler.

Evet, Anadolu'nun saf müslümanları ayrı ayrı milletlerden ve kabilelerden olabilirler. Ancak aralarında binbirler adedince birlik bağları vardır. Yaratanları bir, Rezzâkları bir, peygamberleri bir, kibleleri bir, kitapları bir, vatanları bir... Bu kadar bir birler, kardeşliği, muhabbeti ve birliği iktiza etmektedir. Zaten Kur'an da aynı hakikatı haykırmaktadır: *"Sizi, tâife tâife, millet millet, kabile kabile yarattık. Ta birbirinizi tanımalısınız. Ve birbirinizdeki sosyal hayata ait münasebetlerinizi bilesiniz ve birbirinize yardım edesiniz. Yoksa, sizi, kabile kabile yaptım ki, yek diğerinize karşı inkâr ile yabanî bakasınız, husumet edesiniz diye değildir." (31)*

Türk ve Kürt kökenli vatandaşlarımız, birbirine en çok muhtaç oldukları ve her ikisini de esir etmek için uğraşan nice dış düşmanlar varken, sırf ırkçılık fikriyle birbirine yabancı bakmak ve

birbirini düşman telakki etmek, öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Âdetâ bir sineğin ısırması için, müthiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divaneliktir. Aynı şekilde büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını tatmin için pençelerini açtıkları bir anda, ırkçılık fikriyle dindaşına düşmanlık ve kin beslemek çok tehlikelidir. Her ikisinin o düşman pençelerine düşmelerine sebeptir. (32)

7-3-Kaderimiz Ve Tarihimiz De Müşterek Yazılmıştır; Din İle Milliyetimiz Et İla Kemik Gibi Olmuştur

Biz müslümanlar, indimizde ve yanımızda din ve milliyet, bizzat müttehiddir; bunları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Aralarında itibarî ve ârizî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. Biz şarklılar, garplılar gibi değiliz. İçimizde ve kalbimizde hâkim olan din duygusudur. Kaderin çoğu peygamberleri şarkta göndermesi işaret ediyor ki, şarkı uyandıracak ve terakki ettirecek sadece ve sadece din duygusudur. Asr-ı saadet ve Osmanlı dönemi bunun en bâriz misalidir. (33)

Bu üç hakikatı nazara aldığımızda, görülecektir ki, günümüzdeki Doğu ve Güneydoğu yaralarının merhemi, 400 seneye yakın Osmanlı devleti tarafından gayet mahirce kullanılan mezkûr üç hakikattir. Bu hakikatı bir asır önce gören büyük âlim Bediüzzaman, meseleyi çok açık bir şekilde takdim etmektedir: "*Sultan Selim'e biat etmişim, onun ittihad-i İslâm'daki fikrini kabul ettim. Zira o, şark vilâyetlerini ikaz etti, onlar da ona biat ettiler. Şimdiki şarklılar, o zamandaki şarklılardır*" (34) Aynı ikazını Büyük Millet Meclisi'nin ilk günlerinde davet edildiği Meclis Kürsüsü'nde dinleyiciler arasında Mustafa Kemal'in de bulunduğu me'uslara aynen tekrar ede-gelmiştir. Milletvekillerine yaptığı ikazlardan bazıları, özetle şöyledir ve sanki günümüzdeki hadiseleri görerek kaleme alınmıştır:

"Hâmisen; ... Şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz, fitratına uygun bir cereyan veri-niz. Yoksa, gayretiniz ya boşa gider veya muvakkat, sathî kalır.

Sâdisen; Hasminız ve İslâmiyet düşmanı olan Avrupalılar, dindeki lâkaydlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hatta diyebilirim ki, düşmanlarınız kadar İslâma zarar veren, dinde ihmalinizden yararlanan insanlardır. İslâm'ın maslahatı ve milletin selameti namına, bu ihmalinizden vazgeçmelisiniz. İttihatçılar, bütün gayretlerine rağmen, dinde ihmallerinden dolayı, milletten nefret ve tahkir görmüşlerdir." (35)

DİPNOTLAR:

1-Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Kitap, İstanbul 2004; Bediüzzaman Said Nursi, Kürdler ve İslamiyet, *Sebil'ür-Reşad*, Sy. 461, Tr. 4 Mart 1336 (17 Mart 1920); D. N. Mac Kenzie, Th. Bois, Vladimir Feodoroviç Minorsky, *Kürtler ve Kürdistan*; 1996 Doz Basım-Yayın; Suat Parlar, *Türkler ve Kürtler Ortadoğu'da İktidar ve İsyan Gelenekleri*, Bağdat Yayınları, 2005; Nurur Uğurlu, *Kürtler ve Şeyh Sait İsyanı Kürt Milliyetçiliği*, Örgün Yayınevi 2006; Mehmet Bayrak (Hazırlayan), *Açık - Gizli / Resmi - Gayriresmi Kürdoloji Belgeleri*, Özge Yayınları 1994; Martin van Bruinessen, *Kürtlük, Türklük, Alevilik / Etnik ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000; Mustafa Akyol, *Kürt Sorununu Yeniden*

Düşünmek Yanlış Giden Neydi? Bundan Sonra Nereye?; Doğan Kitapçılık, İstanbul 2006;
Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi Kökenleri ve Gelişimi*, İstanbul 1999, İletişim
Yayıncıları; [Kurds \(The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition. 2001-05\).](#)

2-Ahmed Akgündüz, Güneydoğu Meselesi ve Çözüm Yolları, İstanbul 1996.

3-Bediüzzaman Said Nursi, *Asar-ı Bediyye* s. 466-469.

4-Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, II/273.; Kodaman, Bayram, Sultan II.
Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası, Ankara 1987, sh. 10 vd.

5-Bayram, 8 vd.

6-“Milletimin arasına ihtilaf girme endişesi, ebedî kabrimde dahi beni rahatsız etmektedir.
Düşmanların hücumlarına karşı tek çaremiz birlik ve beraberlik halinde bütünleşmek iken, bu
millet birlik ve beraberliği temin etmezse, kalbimi dağlar.” demektir.

7-İdris-i Bitlisî: II. Bâyezid ve Yavuz Sultân Selim’in müşâvirliğini yapan büyük bir tarihçi
ve din âlimidir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin Osmanlı Devletine iltihâk etmesinde büyük
rol oynamıştır.

8-Koca Müverrih, Bedâyi‘, c. II, Vrk. 452/a-b

9-Bediüzzaman, Nutuk (Osm.), sh. 20.

10-Topkapı Sarayı Arşivi, E. 1019.

11-Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, No: 2362, Vrk. 112/a-113/a; Uzunçarşılı,
Osmanlı Tarihi, II/274 vd.

12-Topkapı Sarayı Arşivi, No: 11634/26.

13-Kodaman, 12 vd.

14-Kodaman, 13 vd.

15-Şadillili, Vedat, Türkiye’de Kürtçülük Hareketleri Ve İsyânlar, İstanbul 1980, sh. 25 vd.

16-Yıldız, Kürt Gerçeği, 73-87

17-Kodaman, Bayram, sh. 34 vd.

18-Kutlay, Naci, İttihad Ve Terakki Ve Kürtler, İstanbul 1991, sh. 41.

19-**Seyit Abdülkâdir:** İlk büyük Kürt isyanını çıkaran Şeyh Ubeydullah’ın oğludur.

20-Yıldız, Kürt Gerçeği, sh. 182 vd.

21-Şahiner, 228-229; Mülâkât, sh.38

22-Bediüzzaman, Said Nursi, Mektûbât, sh. 393

23-23 Aralık 1920 tarihli Vakit ve İkdâm Gazeteleri.

24-Şahiner, 268 vd.

25-Yıldız, Kürt Gerçeği, 238-240

26-Kodaman, 12 vd.

27-**Muhammed Abdüh**: 1849-1905 tarihleri arasında yaşayan ve bir süre Mısır Müftülüğünü yapan bir âlimdir.

28-Akgündüz, Belgeler Konuşuyor, I/143, 150

29-Mürsel, Safa, Devlet Felsefesi, sh. 301

30-Mektûbat, sh. 437.

31-Kur'an, Hucurât Suresi, Âyet 13

32-Bediüzzaman, Said Nursi, Mektûbât, 26. Mektub.

33-Mürsel, Devlet Felsefesi, 285.

34-Said Nursi, Tarihçe-i Hayât

35-Mesnevi-i Nuriye, 90-91.

Kaynak: [Tarihte Kürtler ve Said Nursi'nin yorumu](#)